

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416

Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

3 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 3, ISSUE 1

TOSHKENT-2020

МУНДАРИЖА/СОДЕРЖАНИЕ/CONTENT

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

- 1. МАХМУДОВ Фируз Бахтиёр ўғли**
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНЧИЛИГИДА ДАВЛАТ
ФУҚАРОЛИК ХИЗМАТЧИЛАРИ УЧУН ЎРНАТИЛГАН ТАҚИҚ ВА
ЧЕКЛОВ МАСАЛАЛАРИ.....8
- 2. НАРИМАНОВ Бекзод Абдувалиевич**
ЎЗБЕКИСТОНДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАР ТАРИХИ ВА
РИВОЖЛАНИШИНИНГ АСОСИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ.....18

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

- 3. ИСМАИЛОВ Баходир Исламович, Маманов Сардоржон Собир ўғли**
ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМ КОМПЛЕКСНОГО КОНТРОЛЯ КАК
ЭФФЕКТИВНОГО ИНСТРУМЕНТА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ
В ЧАСТНОМ СЕКТОРЕ.....30
- 4. АБДУЛЛАЕВ Хуршидjon Назрулло ўғли**
АУДИТОРЛИК ФАОЛИЯТИНИНГ ТАШКИЛИЙ- ҲУҚУҚИЙ
АСОСЛАРИ.....37
- 5. JAMOLOV Azizjon**
TERM OF SUBJECTS OF INVESTMENT ACTIVITY: THEORETICAL AND
COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS.....44
- 6. EGAMOVA Dilrabo Talibovna**
KREDIT TALABLARI BO'YICHA INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA
NISBATAN UNDIRUVNI QARATISH MASALALARI.....49
- 7. АҲРОРҚУЛОВ Анвар**
НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ МУЛКИЙ
АСОСЛАРИ.....56
- 8. АЛМОСОВА Шаҳноза**
ТРИПС БИТИМИ НОРМАЛАРИНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК ҚОНУНЧИЛИГИГА ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ҚИЛИШ
МУАММОЛАРИ.....63

ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ИҚТИСОДИЙ ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАКАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ

- 9. ОТАХОНОВ Фозилжон Хайдарович**
НИЗОЛАРНИ МУҚОБИЛ ҲАЛ ЭТИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ
МЕХАНИЗМЛАРИ ТАКОМИЛЛАШМОҚДА.....72

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

- 10. КАРАКЕТОВА Дилноза Юлдашевна**
ОФИРЛАШТИРУВЧИ ҲОЛАТ СИФАТИДА ЁШ БОЛА, ҚАРИЯ, НОГИРОН
ЁКИ ОЖИЗ АҲВОЛДАГИ ШАХСЛАРНИ ХЎРЛАБ СОДИР ЭТИЛГАН
БЕЗОРИЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК.....80
- 11. ХЎЖАҚУЛОВ Сиёвуш Бахтиёрвич**

МУНДАРИЖА/СОДЕРЖАНИЕ/CONTENT

ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР УМУМИЙ ПРОФИЛАКТИКАСИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАВСИФИ.....88

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

12.МАТЧАНОВ Алимжан Атабаевич

УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ДОКАЗЫВАНИЯ ПРИ РАССЛЕДОВАНИИ КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИ.....96

13.ЮГАЙ Людмила Юрьевна

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....104

14.ЗУЛФУҚОРОВ Абдувахоб Абдумалик ўғли

ЙЎЛ-ТРАНСПОРТ ҲОДИСАСИ БЎЙИЧА ТРАСОЛОГИК ЭКСПЕРТИЗАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....112

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

15.СУЛАЙМАНОВ Одилжон Раббимович

ХАЛҚАРО ВА МИНТАҚАВИЙ ҲУЖЖАТЛАРДА ИШНИНГ МУСТАҚИЛ ВА ХОЛИС СУД ТОМОНИДАН КЎРИБ ЧИҚИЛИШИ ҲУҚУҚИ.....118

16.ГАФФАРОВА Шахноза Нуритдиновна

ЎЗБЕКИСТОНДА ХОТИН-ҚИЗЛАР ВА ЭРКАКЛАР ТЕНГ ҲУҚУҚЛИЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ.....126

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

17.АЛИМОВ Гайбулла Алимович

ЮРИДИК ШАХСЛАР ЖАВОБГАРЛИГИ: АМЕРИКА ҚЎШМА ШТАТЛАРИ ТАЖРИБАСИ.....134

18.ХАМДАМОВА Фируза Уразалиевна

"ОДИН ПОЯС, ОДИН ПУТЬ" КАК СРЕДСТВО КУЛЬТУРНОЙ ИНТЕГРАЦИИ, ИНСТРУМЕНТ УКРЕПЛЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ НАУЧНЫХ СВЯЗЕЙ ИИ КАТАЛИЗАТОР РАЗВИТИЯ НАУКИ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ.....141

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

EGAMOVA Dilrabo Talibovna

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

E-mail: dilya.tolibovna@gmail.com

KREDIT TALABLARI BO'YICHA INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA NISBATAN UNDIRUVNI QARATISH MASALALARI

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): EGAMOVA D. T. KREDIT TALABLARI BO'YICHA INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA NISBATAN UNDIRUVNI QARATISH MASALALARI // Юрист ахборотномаси - Вестник юриста - Lawyer herald. № 3 (2020), В.49-55.

№3 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-3-6>

ANNOTATSIYA

Maqolada intellektual mulk obyektlaridan kredit olishda garov sifatida foydalanish masalalari hamda ushbu jarayonning ham ijobiy ham salbiy jihatlari xorij va mahalliy olimlar qarashlari asosida yoritib berilgan. Kredit talablari bo'yicha intellektual mulk obyektlariga nisbatan undiruvni qaratish masalalari ham amaliyotda qanday amalga oshirilishi tahlil qilingan va jarayondan kelib chiqib, mamlakatimiz hududida ham ushbu jarayonlarni amaliyotga joriy qilish masalalari bo'yich takliflar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: intellektual mulk, mualliflik huquqi, innovatsiya, tijoratlashtirish, garov, kredit.

ЭГАМОВА Дилрабо Талибовна

Магистрант Ташкентского государственного юридического университета

E-mail: dilya.tolibovna@gmail.com

ВОПРОСЫ РАССМОТРЕНИЯ ВЗЫСКАНИЯ ПО КРЕДИТНЫМ ТРЕБОВАНИЯМ НА ОБЪЕКТЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

АННОТАЦИЯ

В статье освещены вопросы использования объектов интеллектуальной собственности в качестве залога при получении кредитов, положительные и отрицательные стороны этого процесса на основе взглядов зарубежных и отечественных ученых. Проанализированы вопросы о том, как на практике будет осуществляться взыскание по кредитным требованиям в отношении объектов интеллектуальной собственности, и, исходя из этого, представлены предложения

по внедрению процессов в практику нашего государства.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, авторское право, инновации, коммерциализация, залог, кредит.

EGAMOVA Dilrabo

Master student of Tashkent State University of Law

E-mail: dilya.tolibovna@gmail.com

ISSUES OF CONSIDERATION OF COLLECTION OF CREDIT CLAIMS FOR INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS

ANNOTATION

The article highlights the issues of using intellectual property objects as collateral for obtaining loans, as well as highlights both positive and negative aspects of this process based on the views of foreign and national scientists. They also analyzed the issues of how the collection of credit claims in respect of intellectual property will be carried out in practice, and, based on this, presented proposals for the implementation of these processes in practice in our country.

Keywords: intellectual property, copyright, innovation, commercialization, collateral, credit.

Bugungi kunda rivojlangan davlatlar tajribasidan kelib chiqib fikr yuritadigan bo'lsak, intellektual mulk obyektlari garov predmeti sifatida qo'llanilishi tobora ortib bormoqda. Ammo, ushbu jarayon orqali kreditor amaldagi qonunchilik orqali intellektual mulk obyektiga ega bo'lgan bo'lsada, lekin qonuniy huquq egasi bo'la olmaydi. Kreditga qo'yilgan intellektual mulk obyektlarini qo'llanilishi kreditor uchun qanchalik samarali bo'lishi mumkin? Xo'sh shunday ekan intellektual mulk obyektini kredit talablari bo'yicha undirishni qarashda kreditor yoki huquq egasiga qanday xavf keltirishi mumkin. Chunki, huquq egasi qarz majburiyatlarini bajara olmagan paytida kreditor buning evaziga qo'lga kiritgan intellektual mulk obyektini huquqlariga to'laligicha egalik qilolmasligi mumkin. Bunday hollarda esa huquqiy bilimni yetishmasligi kreditor uchun pand berishi mumkin. Shuning uchun avvalo, intellektual mulk obyektlari garovga qo'yilayotganda u qanday xavf keltirib chiqarishi mumkin, qanday hollarda intellektual mulk obyektlariga berilgan huquqlar haqiqiy emas deb topilishi mumkin va qanday intellektual mulk ob'yetklarini sotib olish mumkin va ularni sotish mumkin degan savollarga javob topilishi kerak bo'ladi.

Shunday ekan ushbu holatlar yuzasidan qanday ishlar amalga oshirilayotganligi to'g'risida hamda ushbu jarayonning huquqiy jihatdan yoritib, amaliyotda qo'llanilishi borasida to'xtalib o'tish maqsadga muvofiqdir.

Eng avvalo, undirish deyilganda albatta qarzdorning qarzdorlik tufayli to'lash qobiliyatiga ega bo'lmagan zamonaviy til bilan aytganda bankrotlik holatiga tushib, to'lov qobiliyatini yo'qotganda garovga qo'yilgan narsaning qarz o'rnini bosish maqsadida undirib olinishi ko'z o'ngimizga keladi. Demak, amaliyotda bu jarayon qonun va qonun osti hujjatlari orqali yaxshi yo'lga qo'yilganligi barchamizga ma'lum.

Shunday ekan, yurtimizda kredit talablari bo'yicha intellektual mulk obyektlariga nisbatan undirishni qarash masalalari haqida so'z borar ekan, bu jarayonlar yagona bir meyyoriy hujjatlar orqali tartibga solinmasada asosiy qonun hujjatlarimizda umumiy tarzda maxsus normalarda ya'ni O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining (FK) 279-281 moddalarida, O'zbekiston Respublikasi "Garov to'g'risida"gi hamda O'zbekiston Respublikasi "Sud hujjatlari va boshqa organlar hujjatlarini ijro etish to'g'risida"gi qonunlari orqali tartibga solinishi ko'rishimiz mumkin.

Fan, adabiyot, san'at asarlari tijoratlashtirilib garov predmeti bo'lganda, tijorat yuridik shaxslarning ustav fondlariga kiritilganda quyidagi muhim funksiyani bajarishi lozim. U kreditorlar talabini qanoatlantiradigan bo'lishi shart. Boshqacha aytganda garov bilan ta'minlangan asosiy majburiyat ijro etilmagan taqdirda garov predmetiga nisbatan undirish qaratiladi. Tijorat yuridik shaxs kreditorlar oldida o'z majburiyatini bajarmagan taqdirda uning ustav fondi xisobidan kreditorlar talabi qanoatlantirilishi haqida sud qarori qabul qilinishi mumkin. Binobarin, bunda garov predmeti ham, ustav fondidagi ulush ham likvid bo'lishi ya'ni xaridorgir bo'lishi talab etiladi. Aks holda fan, adabiyot, san'at asarlari tijoratlashtirish talablariga javob bera olmaydi.

Amaliyotda mamlakatimizda ularni garovga qo'yish, tijorat yuridik shaxslari ustav fondiga kiritish amalda uchramaydi. Biroq, xorijiy mamlakatlar huquqni qo'llash amaliyotida fan, adabiyot, san'at asarlarini turli ko'rinishlarda tijorat muomalasiga kiritish holatlari odatda tabiiy hol xisoblanadi. Chunki intellektual mulkning bahosi moddiy mulkning bahosidan ancha yuqori bo'lishi bunga yorqin misol bo'la oladi. Masalan, 1949 yilda mashhur "Shamollarda qolgan hislarim" romanining muallifi Margaret Mitchell romanni kinolashtirish huquqini 50 million dollarga sotgan va ayni paytda asar qahramonlaridan reklamada foydalanishni ta'qiqlagan.

Yaxlit holda sotib olingan asarlarga misol tariqasida shuni aytish mumkinki Maykl Jekson o'tgan asrning 80-yillarida Bitlz ansanblining barcha qo'shiqlariga nisbatan mutlaq huquqlarini gramm plastinka kompaniyasidan 47 million dollarga sotib olganligi intellektual mulkning bahosi qanchalik qimmat bo'lishi mumkinligi ko'rsatadi [1]. Bugungi kunda esa bunday misollarni ko'plab keltirishimiz mumkin. Masalan, quyidagi jadvalda biz bugungi kunda Rossiyada garovga qo'yilgan tovar belgilari va ularning qiymati qanchaga baholanganligini ko'rishimiz mumkin.

Garovdagi Tovar belgilari [2]

Brend	Garovga oluvchi	Qarz oluvchi	Havsizlik miqdori
L'Etual	Alfa-Bank	MchJ "Alkor va Ko"	50 mln €
Maskovskiy Provansal	Alfa-Bank	"Solnichniy produkti" Xoldingi	3 mln \$
Dikaya Orxideya	Sberbank	MchJ "Dikaya Orxideya"	350 mln rub.

li infratuzilmani vujudga kelishi shart-sharoitida fan, adabiyot, san'at asarlarini tijoratlashtirish bo'yicha real imkoniyatlar vujudga kelishi mumkin. Bu o'rinda ilmiy asarlar mazmunida yotgan ilmiy-texnik yechimlarga nisbatan vaziyat boshqacha xisoblanadi. Ilmiy-texnik yechimlarda shakl emas, mazmun birlamchi xisoblanadi va ular o'z xarakteri va mohiyati, funksiyalariga ko'ra ixtiro, foydali model, sanoat namunalari, nau-xau kabi ko'rinishlarda bo'lishi mumkin. Ular esa o'z navbatida mutlaqo boshqacha huquqiy rejimga ega. Zotan "Mualliflik va turdosh huquqlar to'g'risidagi" qonunning 19-moddasi 7-qismiga ko'ra asarning mazmunini tashkil etuvchi qoidalarni (ixtirolarni boshqa texnikaviy-iqtisodiy, tashkiliy va shu kabi echimlarni) amaliy qo'llash asardan mualliflik huquqi ma'nosida foydalanganlik deb hisoblanmaydi. Shuningdek, y.f.d., prof. O.Oqyulov bu sohada izlanishlar olib borib o'z asarlarida bir necha bor bu masalalarni ko'targanini ko'rishimiz mumkin. Shunday

qarashlaridan biri o'z ishlarida intellektual mulk obyektlari garov predmeti bo'la oladi deb takidlab, intellektual mulk obyektlari bo'yicha har qanday mutlaq huquqlar va ashyoviy huquqlar garovga qo'yilishi mumkin bo'lishi bilan bir qatarda bu jarayon yurtimizda qo'llanilmayotganligini keltirib o'tganlar. Bu jarayon xorij mamlakatlarida juda yaxshi yo'lga qo'yilganligini keltirib o'tib bu bosqich qanday amalga oshirilishi haqida ham tushunchalar berib o'tganlar. Ya'ni, intellektual mulk obyektlarini garovga qo'yib kredit olinadigan bo'lsa bu yerda eng avvalo bank uni ekspertizadan o'tkazishi, agarda obyekt istiqbolli va tijorat qiymatiga ega deb topilsagina garov shartnomasi tuzish orqaligini bank tomonidan kerakli kreditlar berilishi [3]ni tushuntirib berganlar.

Ko'pchilik huquqshunos olimlar, mutaxassislar intellektual mulk obyektiga nisbatan mutlaq huquqlar erkin begonalashtirilishi ba boshqa shaxsga o'tkazilishi mumkinligi bois ushbu huquqlardan garov predmeti sifatida foydalanish mumkin va bugungi kunda bunday foydalanish natijasi samarali deb hisoblaydilar [4],[5].

Ba'zi mutaxassislar esa intellektual mulk obyektiga nisbatan mutlaq huquqlardan foydalanish va majburiyat bajarilmagan taqdirda undiruvni qaratish tartibini o'ziga xosligi-murakkabligi bois ushbu huquqlardan garov sifatida foydalanish samarasiz va kreditor huquqlarini to'la himoya etib bo'lmaydi, deb hisoblaydilar. Soha olimlaridan yana biri t.f.n. O. Paxomenko ushbu turdagi garovning afzalliklarini inkor etmagan holda, intellektual mulk obyektiga nisbatan mutlaq huquqlardan garov sifatida foydalanganda quyidagi kamchiliklar yuzaga kelishini sanab o'tgan:

intellektula mulk obyekti kam likvidli tovar bo'lib, bunday obyektlari doirasi chegaralangan;

ko'pgina intellektual mulk obyektiga nisbatan huquqlar garovga qo'yilib, biroq majburiytlar bajarilmagan taqdirda, garovga oluvchining talablarini ta'minlash uchun undiruvni qarzdor garov bilan ta'minlangan majburiyatni bajarmagan yoki lozim darajada bajarmagan taqdirda garovga qo'yilgan mol-mulkka qaratish mumkin.

Biroq intellektual mulk obyekti boshqa ashyolardan farq qiladi va uni tasarruf etish tartibining o'ziga xosligi kreditor uchun qiyinchilik tug'diradi. Bundan tashqari intellektual mulk obyektiga nisbatan patent yoki guvohnomani Davlat organlari orqali ro'yatdan o'tkazilishi lozimligini bunday shartlar esa garovga oluvchiga noqulayliklar keltirib chiqarishi mumkinligini muallif o'z qarashlarida keltirib o'tgan [6].

Yana bir soha mutaxassisi S.I. Pirdanov esa, mualliflik huquqi obyektlariga nisbatan mutlaq huquqlarni garovga qo'yuridik tartibi murakkabligi bois garovga oluvchining huquqlarini to'la himoya etib bo'lmaydi. Garov majburiyatlari bajarilmagan holatda esa, garovga qo'yilgan mutlaq huquqlar tijoratlashtirilishi obyekt muallifining xohish-irodasiga bog'liq bo'lib qoladi. Bundan tashqari muallif vafot etgan holatlarda, garovga qo'yilgan mulkiy huquqlar tijoratlashtirilishi yuzasidan muallifning merosxo'rlari bilan sudda nizolashishning jiddiy ehtimollari kelib chiqadi, keltirilgan ma'lumotlardan kelib chiqib, mualliflik mulkiy huquqlar bank krediti majburiyatlarini ta'minlash uchun ishonchli usul bo'la olmaydi deb hisoblaydi [7].

Intellektual mulk obyektlariga nisbatan huquqlar yuridik shaxslar ustav fondiga ulush sifatida kiritilishi bilan bu huquqlar yuridik shaxs ixtiyoriga o'tadi va yuridik shaxsning bug'alteriya balansida nomoddiy aktivlar sifatida rasmiylashtiradi. Yuridik shaxs bu huquqlardan qonunda belgilangan tartibda egalik qilishi, foydalanishi yoki begonalashtirishi mumkin. Agar yuridik shaxs kreditorlar oldidagi majburiyatlarini bajara olmasa, kreditorlar talabi korxonaga mol-mulki bilan birga ustav fondidagi intellektual mulk obyektlariga nisbatan huquqlarga ham qaratilishi mumkin. Bu holat to'g'ridan to'g'ri qonun hujjatlarida belgilab qo'yilmaganligi, amaliyotda ko'plab muammoli holatlarni keltirib chiqarayotganligi bois shu sohada o'z izlanishlarini olib borayotgan mualliflardan biri S.Safoyeva o'z nomzodlik dissertatsiyasida ushbu holatlarni bartaraf etish maqsadida,

O'zbekiston Respublikasi "Sud hujjatlari va boshqa organlar hujjatlarini ijro qilish to'g'risida" qonuning 59-moddasiga quyidagi tahrirda o'zgartirish kiritishni taklif etadi "Qarzdor yuridik shaxsning qarzlarni uzish uchun yetarli pul mablag'lari bo'lmasa, undiruv unga mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan, qayerda va kimning foydalanishida bo'lishidan qat'i nazar, boshqa mol-mulkka (muomaladan chiqarilgan yoxud muomalada bo'lishi cheklangan mol-mulk bundan mustasno) mulkiy huquqlarga, jumladan, intellektual mulk obyektlariga nisbatan qaratiladi" [8]. Muallif tomonidan keltirilgan bu taklifni haliyam o'z kuchini yo'qotmagan deb aytish mumkin. Fikrimizcha agrda bu taklif qabul qilinsa amaliyotda tadbirkorlar uchun nizoli holatlarni oldini olishda katta yordam berilgan bo'lar edi.

Agar tadbirkor kreditni qaytarib bera olmasa, garovga qo'yilgan intellektual mulkka nima bo'ladi? Bunday holatlarda, bank intellektual mulk huquqlariga nisbatan to'liq yoki bunday huquqlarning bir qismini oladi va ularni o'z xohishiga ko'ra har qanday holatda: sotish, litsenziyalash, ustav kapitaliga hissa qo'shish orqali amalga oshirishi mumkin bo'ladi.

Bu jarayonga shunday holatlar ko'p qo'llanilib kelayotgan davlatlar misolida ko'rib chiqadigan bo'lsa, bu jarayonga masalan rus olimi Kirill Nikitin quyidagicha ta'rif beradi: "Garovga qo'yish institutining eng nozik nuqtasidan biri bu bankrotlik e'lon qilingandan so'ng undiruvga qaratilgan intellektual mulk obyektlarining tijoratlashuvidir" deb ta'riflaydi [2]. Muallifning bunday ta'rif berishiga sabab, to'lov qobiliyatiga ega bo'lmagan korxonalarining mol-mulkleri qonun normalaridan kelib chiqib, elektron svado maydonchalariga tijoratlashtirishga qo'yiladi va qachonki korxonalar qarzlarini to'lashga qodir bo'lmaganda ya'ni bankrot bo'lganda ushbu tijoratlashtirishga qo'yilgan intellektual mulk qarzlarning undiruviga faqatgina bankrotlik (bankrotlik) to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan tartibda amalga oshirilishi muallifning yuqorida keltirilgan fikriga sababdir.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, bankrot bo'lgan korxonalarining aksariyat mol-mulkleri ommaviy taklif bilan sotiladi, ya'ni narxlarni pasaytirish maqsadida. Rossiya qonunchiligiga ko'ra, arbitraj boshqaruvchisi birinchi navbatda narxni pasaytirish maqsadida savdolashishni boshlaydi agarda mol-mulkka davogar topilmasa narxlarni pasaytirish boshlanadi. Alohida guruhni garovda bo'lgan qarzdorlarning mulki tashkil etadi. Garov egasi - aksariyat hollarda bu bank - agar qarzdorlikka undirishga qaratilgan mulkni kim oshdi savdosida sotolmasa, o'zi uchun qoldirishga haqli. Bunday holatlar esa banklar uchun unchalik ham foyda keltirmaydi ular sotilmay qolgan muammoli aktivni ko'pincha outsorsingga o'tkazishadi, bu esa o'z navbatida kelajakda mablag'larni qaytarishning noaniq prognozi bilan yo'qotishlarni oshirishi mumkin. Shuning uchun banklar ko'pincha bunday aktivlarni sotib oluvchi xaridorlarga katta chegirmalarni taqdim etadilar.

Shu bilan birga, "an'anaviy" garov ob'ektlariga xos bo'lmagan intellektual mulk ob'ektlarining huquqiy rejimining o'ziga xos xususiyati bilan bog'liq muayyan xavflarni yodda tutish kerak va shuning uchun tegishli qarorlar qabul qilishda ko'pincha hisobga olinmaydi.

Intellektual mulk obyektlari banklar uchun asosiy bo'lmagan aktiv hisoblanadi. Shuning uchun ham asosiy bo'lmagan aktivlarni sotishda banklar garovni majburiy sotilishi bilan bog'liq yo'qotishlarni minimallashtirishga intilishadi va bunday aktivlar sotuvga qo'yilganda ko'plab chegirmalar bilan sotilishi amaliyotda ko'p kuzatilganligini ushu soha mualliflari bu jarayonni ijobiy bo'lmagan qarashlar bilan ifodalaydilar.

Shuning uchun ham soha mutaxassislari, intellektual mulk ob'ektlarining huquqiy rejimining o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq bo'lgan, "an'anaviy" garov ob'ektlari uchun xos bo'lmagan va shuning uchun tegishli qarorlarni qabul qilishda hisobga olinmaydigan xatarlarni yodda tutish kerak deb ta'kidlaydilar. Masalan, xuddi shunday intellektual mulk obyektlaridan tovar belgilari uchun ko'pgina davlat qonunchiliklarida cheklovlar mavjudligini ko'rish mumkin, ya'ni mutlaq huquq egasi faqat yuridik shaxs yoki yakka

tartibdagi tadbirkor bo'lishi mumkin. Bundan kelib chiqib, jismoniy shaxs to'lovga layoqatsizlik (bankrotlik) to'g'risidagi qonun hujjatlari asosida garovga qo'yilgan mol-mulkni sotib olish uchun tender ishtirokchisi bo'lib savdo g'olibi deb e'lon qilingan bo'lishiga qaramasdan, ayni paytda amaldagi cheklovlar tufayli tovar belgisini sotib olish to'g'risida shartnoma tuza olmasligi ni keltirish mumkin.

Shu bilan bir qatarda yana bir guruh olimlar intellektual mulk obyektlarini garov evaziga qo'yib kredit olishlari va to'lov qobiliyatini yo'qotgan paytda qarzdorlikni undirishni intellektual mulk obyektlariga qaratish masalalarini ijobiy holat deb baholaydilar. Chunki bunday jarayon tadbirkor uchun yagona o'z bizneslarini boshlashi uchun imkoniyat bo'lishi bilan baholaydilar. Biznesning boshlang'ich bosqichida tadbirkor ularda kredit olish uchun hechqanday moddiy mulkka ega bo'lmasligi mumkin. Boshlang'ich tadbirkorlar faqatgina g'oyalarga: ilmiy ishlanmalar, ixtirolar, texnologik yechimlarga ega bo'lishi mumkin. Patentlarga ega tadbirkor kredit uchun ularni bankka garovga qo'yib bankdan o'z biznesi uchun mablag'larni olishi mumkin. Bu jarayon ayniqsa boshlang'ich startapplarni faollashtirish uchun juda muhim jarayon ekanligini inobatga olish darkorligini ayrim soha mutaxassislari o'z qarashlarida ta'kidlab o'tadilar [9].

Shunday ekan rovojlangan mamlakatlar taribasidan kelib chiqib xulosa qiladigan bo'lsak, bugungi kunda banklar butun dunyo bo'ylab intellektual mulk huquqlariga ega ekanligini ko'rish mumkin. Xususan, turli banklarning garovlarida AQShning ko'plab patentlari mavjud. Intellektual mulk garovga ob'ektlar soni bo'yicha uch rahbarlari JP Morgan Chase (48804 dona.), Amerika banki (46897 dona), Citigroup (34658 dona) larni o'z ichiga oladi [10].

Xitoyda ham ushbu kredit usulining o'sishini kuzatish mumkin. 2017-yilda intellektual mulkka berilgan kreditlar hajmi 10,5 milliard dollarni tashkil etgan, bu korsatkich 2013-yilga nisbatan deyarli uch barobar ko'paygan deb baholangan. Shu bilan birga, bu davlatda unday kreditlarni olgan kompaniyalar soni ham ortganligini kuzatish mumkin masalan, 2013 yilda bunday kompaniyalar 530 tani tashkil etgan bo'lsa, 2017 yilga kelib esa bu ko'rsatkich 4177 tani tashkil etgan [11].

Patent huquqlari garovi bo'yicha berilgan kreditlar hajmi Koreya Respublikasida ham o'sib bormoqda: 2017 - yilda bunday kreditlarning umumiy hajmi 228 million dollarni tashkil etgan bo'lsa bu ko'rsatkich 2013 yilga nisbatan 5 barobarga ko'payganligini bildiradi. Bunday kreditlarni olgan kompaniyalar 2013-yilda faqat 235 tani tashkil etgan bo'lsa, 2017 yilga kelib 429 kompaniyalari soniga oshganligini ko'rish mumkin. Shu bilan birga, 2018 yildan Koreyada mahalliy patent idorasi (KIPO) tomonidan akkreditlangan intellektual mulkni baholaydigan 15 ta tashkilot faoliyat ko'rsatib kelmoqda. Bunday tashkilotlarda intellektual mulk huquqlari portfelini baholatgan kompaniyalar muammosiz banklardan kredit olish imkoniyatiga ega bo'lganlar [12].

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, eng avvalo ushbu jarayonlarning hali hamon ko'pchilik davlatlar tajribasida sinovda ekanligi bir muncha ushbu jarayonning xavfi borligidadir. Lekin rovojlangan davlatlar tajribasidan kelib chiqib fikrimizni davvom ettiradigan bo'lsak, istiqbolli baholangan intellektual mulk obyektlarini kreditga qo'yib ulardan samarali foydalanish tadbirkorlik faoliyatining o'sishiga olib keladi. Aksincha hollarda esa bank ham o'z qarzlarini undirish jarayonida istiqbolli baholangan intellektual mulk obyektlarini kim oshdi savdosiga qo'yilganda ularning narxini pasaytirmagan holda sotish imkoniga ega bo'ladi. Ya'ni haridor topilish imkoniyati ko'proq bo'lganligi uchu har ikki taraf kelajakda qo'rqmasligi mumkin bo'ladi. Shu o'rinda yurtimizda ham turli hil qarashlarning mavjudligini inobatga olgan holda bizning ham mamlakatimizda intellektual mulk obyektlarini baholaydigan tashkilotlarning tashkil etilishini taklif o'keltirib o'tishni joiz deb bildik, hamda ularning faoliyati davlat nazoratga olsa ushbu jarayonning yurtimizda tadbiriq etilishini tezlashtirgan bo'lar edi.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. О. Оқулов "Fan, adabiyot, san'at asarlarini baholash va tijoratlashtirish. Qiyosiy huquqiy tahlil". Toshkent davlat yuridik universiteti, 2020 y. (O. Okulov. "Evaluation and commercialization of works of science, literature, and art. A comparative legal analysis". Tashkent State University of Law, 2020)
2. К. Никитин. Взыскание объектов интеллектуальной собственности, находящихся в залоге у банка, в процедуре банкротства" Юридическая работа в кредитной организации №3(53)\2017г. <https://www.vegaslex.ru>.
3. О. Оқулов. Intellektual mulk huquqiy maqomining nazariy va amaliy muammolari. -Т.: O'zbekiston. 2004 y. (O. Okulov. Theoretical and practical problems of the legal status of intellectual property. Т.: Uzbekistan. 2004 y)
4. Куршина О.Г. Залог исключительных прав: Автореферат дис... канд. юрид. Наук.: Б 2005. (Kursina O. G. Pledges of rights: the author's abstract dis. The faculty of law.sciences':.2005)
5. В.Н.Кастальский. Залог исключительных имущественных прав и его особенности, применительно к исключительным имущественным правам унитарных предприятий: : Автореферат дисс...канд... юрид. Наук.:. 2006г. (Kastalsky. V. N. Pledge of exclusive property rights and its features, in relation to the exclusive property rights of unitary enterprises: : abstract dis. The faculty of law sciences':. 2006.)
6. Пахоменко О.В. Собственность, управление которой требует ума. Налоговые и таможенные вести. 2005 г. (Pakhomenko O. V. A property whose management requires the mind. Tax and customs news. 2005)
7. Пирданов С.И. Залог как способ обеспечения обязательства заемщика, возникших из договора банковского кредита. Юридическая работа в кредитной организации 2005 г. (Pirdanov S.I. Collateral as a way of securing the borrower's obligations arising from a bank credit agreement. Legal work in a credit organization, 2005)
8. S.Safoeva. Intellektual mulk ob'ektlarini tijorat muomilasidagi ayrim huquqiy muammolari. Nomzodlik dissertasiyasi 2009 yil. (Safoeva S. Some legal problems of commercial turnover of intellectual property objects. PhD thesis in 2009)
9. Ирина Смазневич. Кредиты под залог интеллектуальной собственности - для МСП и не только. Часть I. // URL: <https://rupto.ru/ru/news/kredity-pod-zalog-is-chast-1> (Irina Smaznevich. Credits secured by intellectual property - for SMEs and not only. Part I)
10. Relecura, Inc., IP backed financing trends, 2009-2014.
11. Ирина Смазневич. Кредиты под залог интеллектуальной собственности - для МСП и не только. Часть II. // URL: <https://rupto.ru/ru/news/kredity-pod-zalog-is-chast-2> (Irina Smaznevich. Credits secured by intellectual property - for SMEs and not only. Part II)
12. Ирина Смазневич. Кредиты под залог интеллектуальной собственности - для МСП и не только. Часть III. // URL: <https://rupto.ru/ru/news/kredity-pod-zalog-is-chast-3> (Irina Smaznevich. Credits secured by intellectual property - for SMEs and not only. Part III)